

Referat

Tirsdag den 10. april 2018, kl. 17.00, afholdtes ordinær generalforsamling i Arkitekternes Pensionskasse, CVR-nr. 22 07 86 15, på Comwell Aarhus, Værkmestergade 2, Aarhus.

1. Valg af dirigent

Bestyrelsesformand Mette Carstad bød velkommen til pensionskassens ordinære generalforsamling og foreslog advokat Tina Øster Larsen valgt som dirigent.

Generalforsamlingen **godkendte** Tina Øster Larsen som dirigent.

Dirigenten konstaterede, at dagsordenen var i overensstemmelse med vedtægterne, og at generalforsamlingen var lovligt indkaldt og beslutningsdygtig.

2. Bestyrelsens beretning

Bestyrelsesformanden bemærkede indledningsvis, at stadig flere af medlemmernes arbejdspladser blev omfattet af udbud af pensionsordninger eller overtaget af ingeniørvirksomheder, hvilket medførte en spredning af pensionsordningerne til bl.a. kommercielle selskaber eller selskaber, hvor man skulle dele risiko med andre faggrupper. Dette var en udfordring, idet grundtanken i pensionskassen var, at man sammen kunne udrette mere end summen af den enkeltes indsats og dermed skabe mere værdi til hvert enkelt medlem.

Formanden henviste herefter til pensionskassens formålsparagraf og forretningsmodel, som tilsagde økonomiske tryghed på et ansvarligt grundlag. Det var en forudsætning herfor, at pensionskassens tilbud var konkurrencedygtige på alle parametre, herunder kunne økonomisk tryghed opnås især ved lave administrations- og investeringsomkostninger samt høje afkast, der blev udmøntet i stærke pensionsdepoter. Formanden fremhævede endvidere, at økonomisk tryghed også forudsatte et moderne pensionsprodukt, som sikrede det enkelte medlem og vedkommendes familie i tilfælde af sygdom, invaliditet, død eller andre uforudsete begivenheder.

Formanden bemærkede, at den økonomiske tryghed skulle opnås på et ansvarligt grundlag. Dette medførte en spredning af risikoen. Endvidere skulle de virksomheder, som pensionskassen investerede i agere socialt og miljømæssigt ansvarligt.

Økonomisk udvikling i 2017

Formanden redegjorde nærmere for den økonomiske udvikling og bemærkede, at 2017 havde været et godt år med vækstrater, der var steget over det meste af verden. Specielt opsvinget i euroområdet havde imponeret med positiv vækst i 19 kvartaler i træk. Generelt havde den private efterspørgsel bidraget til den stigende vækst, godt understøttet af en stigende realløn.

Formanden oplyste, at flere vestlige landes centralbanker havde signaleret skift til en forsigtig normalisering af pengepolitikken, der siden finanskrisen havde været meget lempelig. Tendensen var længst fremme i USA, hvor enkelte rentestigninger i 2015–2016 var blevet fulgt op af en mere

aggressiv rentepolitik i 2017 med tre rentestigninger og rentestigninger, der også så ud til at fortsætte i 2018.

Formanden bemærkede, at de finansielle markeder i 2017 havde udviklet sig med pæne rentestigninger. Den 30-årige euroswaprente var steget med 0,25 procentpoint, og der havde været store stigninger på de fleste aktiemarkeder. F.eks. havde aktier på nye markeder givet et afkast på 30,0 %, mens det amerikanske aktiemarked havde givet et afkast på ca. 21 % og de danske aktier 18 %. Aktierne i euro-området og det britiske aktiemarked havde ikke klaret sig lige så godt. Afkastet lå på 11-12 %, hvilket for det britiske marked formentlig skyldtes den politiske uro i relation til Brexit.

Formanden oplyste, at den danske krone i følgeskab med euroen var blevet styrket kraftigt, specielt over for den amerikanske dollar, hvor styrkelsen af den danske krone havde været på 12 % i det forgangne år.

Investeringsstrategi

Formanden bemærkede, at overgangen til pensionskassens samarbejde i Sampension Administrationsselskab fra januar 2017 havde givet anledning til en ændring af aktivsammensætningen. Samlet set var den aktivsammensætningen justeret i retning af et lidt lavere risikoniveau. De to største ændringer var en større allokering i ejendomme mod færre kreditsikre obligationer. Dertil kom en øget allokering mod skove og hedgefonde, som havde bidraget til en større spredning af risikoen. Transitionen af aktiver indebar – ud over en justering af aktivsammensætningen – en omlægning af porteføljen, idet den væsentligste del af investeringerne i obligationer overgik til intern forvaltning i Sampension Administrationsselskab, mens investering i børsnoterede aktier var samlet i Kapitalforeningen Sampension Invest. Begge dele var forholdsvis billige i den løbende forvaltning på grund af de stordriftsfordele, der blev opnået i Sampension-regi.

Afkast og omkostninger

Formanden bemærkede, at fordelene ved at være blevet en del af administrationsfællesskabet havde materialiseret sig i 2017, idet administrationsomkostningerne næsten var blevet halveret til 540 kr. pr. medlem. Formanden henviste til oversigten over medlemsomkostningerne i andre pensionsvirksomheder, som blev præsenteret på generalforsamlingen, og udtrykte i den forbindelse tilfredshed med pensionskassens omkostningsniveau.

Bestyrelsesformanden oplyste, at pensionskassen i 2017 havde opnået et afkast på 600 mio. kr., hvilket svarede til et afkast på 7,1 %. For medlemmerne betød det, at 100 kr. var vokset til 145 kr. de seneste fem år.

Formanden henviste til udviklingen i pensionskassens afkast de seneste fem år sammenlignet med andre akademiskerkasser samt to af de kommercielle selskaber og konkluderede, at pensionskassen klarede sig godt.

Formanden bemærkede, at pensionskassens overgang til Sampension Administrationsselskab havde været en succes ikke mindst, da de lave administrationsomkostninger og høje afkast havde været afgørende for skiftet.

Nyt produkt til medlemmerne

Formanden henviste til drøftelserne på pensionskassens tidligere generalforsamlinger vedrørende pensionskassens muligheder for en overgang til et moderne markedsrenteprodukt. Bestyrelsen havde sammen med administrationen brugt en stor del af 2017 på arbejdet med et produkt, der skulle anvende markedsrentepricipperne, og hvor samtlige medlemmer ville opnå en mere hensigtsmæssig investeringsprofil, med henblik på at præsentere et nyt produkt på generalforsamlingen.

Formanden fremhævede, at overgangen til et markedsrenteprodukt også ville muliggøre en individuel tilpasning, som bl.a. var blevet efterlyst på generalforsamlingen i 2017. Markedsrenteproduktet ville endvidere imødekomme ønsket om større transparens og fleksibilitet, herunder større fleksibilitet i forhold til et moderne arbejdsmarked med jobskifte, og hvor medlemmerne i perioder kunne glide ind og ud af overenskomstdækkede stillinger.

Formanden redegjorde nærmere for baggrunden for, at produktet ikke blev forelagt til godkendelse på generalforsamlingen og fremhævede i den forbindelse drøftelser med Finanstilsynet, som generelt var positive over for det nye produkt. Bestyrelsen og administrationen havde presset på for at få tilsynets opbakning til overgangen til et nyt produkt, men dette var ikke lykkedes endnu. Der var fortsat tæt dialog med Finanstilsynet. Når man havde tilsynets opbakning, ville der blive lagt en plan med henblik på medlemmernes godkendelse enten på en ekstraordinær generalforsamling eller på den næste ordinære generalforsamling.

Formanden fremhævede, at det nuværende gennemsnitsrenteprodukt fortsat var godt. Formålet med et nyt markedsrenteprodukt var bl.a. at kunne tilbyde pensionskassens medlemmer noget, der var endnu bedre.

Formanden henstillede til, at medlemmerne benyttede sig af det stærke rådgivningsapparat i Sampension Administrationsselskab og gjorde endvidere opmærksom på de digitale muligheder, som var til rådighed for medlemmerne.

Formanden oplyste, at medlemmerne på hjemmesiden havde mulighed for at lave et digitalt pensionstjek, hvilket ca. 2.000 medlemmer havde gjort i 2017. Der havde i alt været 35.000 besøg på pensionskassens hjemmeside, og 16.000 gange havde medlemmer logget ind på sin private side. Formanden udtrykte tilfredshed med, at mange af pensionskassens medlemmer var digitalt interaktive med deres egne pensionsforhold.

Ansvarligt grundlag

Formanden bemærkede, at pensionskassen havde fokus på ansvarlige investeringer og en ambition om at efterleve og indarbejde de internationale FN-konventioner, herunder FN's Global Com-

pact's 10 principper, Paris-aftalens klimamål samt OECD's retningslinjer om ansvarlig virksomhedsadfærd for institutionelle investorer. Det var pensionskassens holdning, at selskabernes fokus på miljø, klima, sociale forhold og god selskabsledelse ville bidrage til at skabe afkast til investorerne.

Formanden oplyste, at pensionskassen ønskede at gøre sin indflydelse gældende via et aktivt ejerskab samt kontinuerligt arbejdede på at integrere ansvarlighed i de virksomheder, som pensionskassen havde investeret i. I administrationsfællesskab var der udarbejdet en fælles politik for ansvarlige investeringer. De administrerede livsforsikringsselskaber havde samlet næsten 300 mia. kr. i investeringer i forhold til pensionskassens ca. 10 mia. kr. Der var tillige etableret et fælles udvalg for ansvarlige investeringer på vegne af de tre pensionsselskaber, som havde til formål at styrke drøftelserne om klima og miljø og dermed også fokus på området for ansvarlige investeringer.

Formanden bemærkede, at pensionskassen i samarbejde med Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyrlæger samt Sampension KP Livsforsikring fra januar 2017 havde forholdt sig til de opstillede klimamål fra COP21-topmødet i Paris og var begyndt at vurdere de samlede klimapåvirkninger af virksomhederne i investeringsporteføljen. Der havde endvidere været en god dialog med Ansvarlig Fremtid, som var kommet med gode input til det fortsatte arbejde med ansvarlige investeringer.

Formanden fremhævede, at det var vurderingen, at påvirkningskraften var størst ved aktivt ejerskab frem for frasalgs på en fast bagkant.

Formanden oplyste, at aktivt ejerskab i pensionskassen havde fem stadier og redegjorde nærmere herfor. Det første trin var overvågning af den eksisterende portefølje. I den forbindelse benyttes et eksternt konsulentfirma, Vigeo Eiris, til at overvåge pensionskassens børsnoterede aktieportefølje med henblik på at sikre, at virksomhederne overholdt pensionskassens politikker og retningslinjer for ansvarlige investeringer.

Det andet trin var stemmeafgivelse på generalforsamlinger. Formanden oplyste, at pensionskassen stemte på C25-selskabers generalforsamlinger samt på generalforsamlinger, hvor pensionskassen ejede mere end 3 % af selskabets aktiekapital. På de resterende selskaber blev der stemt på ad hoc basis.

Formanden fremhævede ExxonMobil som et eksempel på, at pensionskassen med succes anvendte aktivt ejerskab. Pensionskassen havde sammen med Sampension KP Livsforsikring og Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyrlæger været med i gruppen af aktionærer, som ved ExxonMobils generalforsamling i maj 2017 havde gennemtvunget et forslag om, at selskabet i langt højere grad skulle adressere, hvilke teknologiske tiltag og hvilke politikker fra selskabets drift, der skulle tages i anvendelse for at understøtte et langsigtet mål om at leve op til 2 gradersmålsætningen, der blev vedtaget på COP21.

Formanden bemærkede, at det var positivt, at Exxon Mobil senest i december 2017 havde tilkendegivet, at selskabet havde ændret holdning og underlagde sig resolutionen, som pensionskassen havde været med at få vedtaget i maj 2017.

Det tredje trin i processen var vurdering og dialog, hvor det blev vurderet, hvorvidt der var brud på politikker, og om der i givet fald skulle rettes henvendelse til den pågældende virksomhed.

Det fjerde trin var kritisk dialog i samarbejde med andre investorer med henblik på at opnå større magt.

Formanden bemærkede, at man som femte trin ville frasælge, såfremt den kritiske dialog ikke medførte resultater, og der heller ikke var forventning om dette. Der var i øjeblikket 77 selskaber på pensionskassens eksklusionsliste.

Formanden henviste til ESG-rapporten for yderligere oplysninger om, hvilke selskaber pensionskassen var i dialog med.

Bestyrelsens aflønning

Formanden henviste til årsrapporten for oplysninger om bestyrelsens og direktionens aflønning og bemærkede, at bestyrelsens samlede vederlag for 2017 var 931.000 kr., hvilket var 70.000 kr. højere end i 2016. Dette skyldtes stigningen i de generelle vederlag på 10.000 kr., som var blevet fremlagt på generalforsamlingen i 2017.

Formanden oplyste, at direktionens aflønning var 167.000 kr., hvilket svarede til pensionskassens andel af administrationsselskabet på 3 %.

Afslutning

Formanden gav herefter ordet til dirigent Tina Øster Larsen.

Dirigenten foreslog, at dagsordenens punkt 2 "Bestyrelsens beretning" og punkt 3 "Forelæggelse og godkendelse af årsrapport 2017" blev behandlet samlet, således at medlemmerne efter forelæggelsen af årsrapporten ville få mulighed for at stille spørgsmål til både bestyrelsens beretning og årsrapporten. Dette blev **tiltrådt** af generalforsamlingen.

På foranledning af Lilian Jensen bekræftede dirigenten, at der kunne stilles spørgsmål til både bestyrelsens beretning og årsrapporten for 2017, men at der alene formelt skulle stemmes om årsrapporten, mens bestyrelsens beretning skulle tages til efterretning.

3. Forelæggelse og godkendelse af årsrapport 2017

Administrerende direktør Hasse Jørgensen fremlagde herefter årsrapporten for 2017 og bemærkede, at medlemsbidraget i 2017 udgjorde 352 mio. kr. Hasse Jørgensen henviste til posten "ydelser" og oplyste, at denne omfattede pensionsudbetalinger, risikodækninger ved tab af erhvervsevne samt flytning af depoter ud af pensionskassen. Ydelserne udgjorde 315 mio. kr., og der havde således været vækst i pensionskassen.

Hasse Jørgensen fremhævede, at der samlet set var der kommet flere penge ind i pensionskassen, end der var gået ud i løbet af 2017. Medlemsbidraget var steget med 4,5 % fra 2016 til 2017, mens ydelserne var steget med 10 %.

Hasse Jørgensen bemærkede, at tillægspension, som var en del af de udbetalte ydelser udgjorde 40 mio. kr. i 2017.

Hasse Jørgensen oplyste, at der havde været en vækst på 3,4 % i det samlede medlemstal i pensionskassen, idet antallet af medlemmer var steget til 9.687.

Hasse Jørgensen betonedede, at det var yderst positivt, at pensionskassens administrationsomkostninger var faldet med 50 % fra 1.042 kr. pr. medlem til 540 kr. pr. medlem. Det var usædvanligt at se så store fald i omkostningerne. Hasse Jørgensen henviste til formandens beretning, hvor synergifordelene ved at indgå i et stort fællesskab var blevet fremhævet som baggrunden for den store reduktion i omkostningerne.

Hasse Jørgensen redegjorde nærmere for investeringskastene og bemærkede, at der i 2017 havde været et afkast på 600 mio. kr., hvilket svarede til et afkast på 7,1 % i det, der i Finanstilsynets nøgletalsvejledning var betegnet som N1. Det akkumulerede afkast over de seneste 5 år var på 44,5 %. Hasse Jørgensen udtrykte tilfredshed med det opnåede afkast, men bemærkede, at man på baggrund af udviklingen på de finansielle markeder ikke kunne forvente lige så høje afkast i den næste 5-10-årige periode.

Hasse Jørgensen oplyste, at afkastet på 7,1 % lå over det strategiske benchmark på 6,7 %. Der havde således været et merafkast på 0,4 %.

Hasse Jørgensen henviste til oversigten over afkast i de enkelte aktivkategorier og fremhævede i den forbindelse aktier, der havde givet et afkast på 7,6 %.

Hasse Jørgensen redegjorde nærmere for beregningen af afkastet på 7,6 % og bemærkede, at afkastene var opgjort i danske kroner. Afkastet af valutaafdækningen var indregnet i nettoafkastet.

Hasse Jørgensen oplyste, pensionskassen var velkonsolideret med et kapitalgrundlag på 2,6 mia. kr. Kapitalgrundlaget oversteg således solvenskravet på 695 mio. kr., hvilket resulterede i en meget høj solvensdækning på 377 %.

Hasse Jørgensen henviste til præsentationen, hvoraf det fremgik, at solvensprocenten var faldet fra 428 % i 2016 til 377 % i 2017. Den lavere solvensprocent var alene begrundet i beregningsmetoden, idet der i 2017 var anvendt en væsentlig mere restriktiv model for opgørelsen af solvenskravet end i 2016.

Afslutningsvis bemærkede Hasse Jørgensen, at pensionskassens balancesum var steget fra ca. 8,7 mia. kr. i 2016 til ca. 9,6 mia. kr. i 2017.

Dirigenten takkede for forelæggelsen af årsrapporten for 2017 og åbnede herefter for debat om såvel bestyrelsens beretning som årsrapporten for 2017.

Lilian Jensen bemærkede, at man stod over for en klimaudvikling, som truede med at løbe løbsk, fordi energiforbruget i et hidtil ukendt omfang fyldte atmosfæren med CO2 og derved skabte en opvarmning af kloden med klimakatastrofer til følge. Dette var ødelæggende for livsgrundlaget for kommende generationer.

Lilian Jensen fremhævede, at hun ikke ønskede, at hendes pensionsopsparing skulle bidrage til denne udvikling, og havde derfor, sammen med andre medlemmer, tre år i træk fremsat forslag til pensionskassens investeringspolitik i forhold til fossile selskaber. Forslagene havde vedrørt afvikling af pensionskassens ejerskab af fossile selskaber med baggrund i, at de fossile selskaber som leverandører af sort energi udgjorde en barriere i bestræbelserne for den storstilede omlægning af energiforbruget fra den sorte energi til den vedvarende energi. Lilian Jensen henviste til bestyrelsens beretning og stillede i den forbindelse spørgsmålstejn ved effekten af de tidligere fremsatte forslag. Endvidere bad Lilian Jensen om en uddybning af formålet med det etablerede fælles udvalg for ansvarlige investeringer og en konkretisering af udvalgets arbejde og påtænkte tiltag.

Lilian Jensen fremhævede, at det af ledelsesberetningen i årsrapporten for Sampension KP Livsforsikring fremgik, at der på baggrund af screeninger af selskaber var igangsat 200 dialoger, hvoraf 164 var afsluttet. I 76 tilfælde var forløbet afsluttet positivt, mens Sampension KP Livsforsikring havde valgt at afslutte dialogen uden resultat i 72 tilfælde.

Lilian Jensen stillede spørgsmålstejn ved, om det var udtryk for ansvarlighed, når man valgte at afslutte 72 ud af 200 dialoger uden resultat.

Lilian Jensen bad endvidere om en redegørelse for, hvordan man havde taget hensyn til de opstillede klimamål for COP21.

Mette Carstad bemærkede, at bestyrelsen i pensionskassen delte bekymringen for klimaet, men historisk havde været og fortsat var uenige om strategien for at påvirke de relevante selskaber. Bestyrelserne i de tre pensionsvirksomheder, der blev administreret af Sampension Administrationselskab, var af den opfattelse, at man kunne påvirke selskaberne mest effektivt ved aktivt ejerskab frem for frasalg. Mette Carstad henviste i den forbindelse til, at kinesiske investorer havde vist sig villige til at opkøbe aktier i kulselskaber, som andre havde frasolgt.

Hasse Jørgensen udtrykte enighed med Mette Carstads svar på spørgsmålet og tilføjede, at der var en større tro på, at man kunne påvirke omverdenen via investeringspolitikken, når man lavede engagement frem for frasalg, idet man ved engagement kunne opnå en adfærdsendring hos de relevante virksomheder i en mere ansvarlig retning. Ved frasalg af virksomhederne fik nye ejere, med et potentielt andet moralkodeks, mulighed for at købe aktierne billigt.

Hasse Jørgensen understregede, at de af Lilian Jensen nævnte tal vedrørte Sampension KP Livsforsikring, og således ikke pensionskassen.

Endvidere præciserede Hasse Jørgensen, at det var bestyrelsen i Arkitekternes Pensionskasse, der besluttede pensionskassens investeringspolitik, hvorfor pensionskassen ikke var direkte sammenlignelig med Sampension KP Livsforsikring.

Endelig bemærkede Hasse Jørgensen, at engagement-processer typisk blev afsluttet, hvis de blev vurderet udsigtsløse. Afhængig af, hvad processen vedrørte, kunne der efterfølgende ske et frasalg af virksomheden.

Lene Nielsen henviste til bestyrelsens beretning om ansvarligt grundlag og bemærkede, at ExxonMobil havde indvilliget i at rapportere om CO₂-påvirkningerne. Ekspert på området var dog uenige i rapportens konklusioner. Lene Nielsen mente, at dette var udtryk for, at ExxonMobil var utroværdige og fordrejede facts.

Lene Nielsen oplyste, at professor ved Århus Universitet, Michael Skov Andersen, havde udtalt, at det, efter hans opfattelse, ville blive svært at trække selskaberne i en anden retning med aktivt ejerskab. Aktivt ejerskab fastholdt pensionsselskabernes penge i olie- og fossilselskaberne. Det ville derfor være et bedre og stærkere signal, hvis de tilsluttede sig divestment.

Lene Nielsen bad om en uddybning af kriterierne, som blev anvendt i forbindelse med valget mellem at udøve aktivt ejerskab og frasalg og henviste til, at Chevron og Oil & Natural Gas Corp var på eksklusionslisten, mens man havde valgt modellen med aktivt ejerskab over for ExxonMobil og Shell. ExxonMobil og Shell baserede deres virksomhed på at hente sort energi op af jorden, som ikke måtte brændes af, og stod bag miljøkatastrofer i Arktis. Endvidere stod selskaberne for udvinding af tjæresand i Canada samt dybhavsboringer i Arktis. Det fremgik herudover af dokumenterede rapporter, herunder fra Vigeo Eiris, at selskaberne, ud over at have brugt store summer på vildledning om miljøkonsekvenserne af deres virksomhed samt bestikkelse for at modarbejde miljøpolitik, havde forbrudt sig mod menneske- og arbejdstagerrettigheder.

Henrik Olejasz Larsen bemærkede, at selskaberne på eksklusionslisten ikke var blevet ekskluderet, fordi de udvandt fossil energi. Baggrunden for eksklusionen var, at selskaberne i forbindelse med deres virksomhed ikke havde handlet ansvarligt i forhold til den umiddelbare påvirkning af miljøet, herunder i forbindelse med udslip samt arbejdsmiljøproblemer.

Henrik Olejasz Larsen oplyste, at bestyrelsen i 2016 havde formuleret en politik på området for CO₂ og anden klimarelateret forurening. Der var herefter påbegyndt en dialog med de relevante selskaber, hvorfor der endnu ikke havde været et tilfælde, hvor CO₂ og anden klimarelateret forurening havde været et selvstændigt punkt for at overveje eksklusion.

Henrik Olejasz Larsen bemærkede, at dialogen med ExxonMobil var forholdsvis ny og fremhævede, at der var sket visse fremskridt i den rigtige retning, hvilket var baggrunden for, at man havde vurderet, at det endnu var for tidligt at ekskludere selskabet.

Lene Nielsen bad formanden om at redegøre for pensionskassens indflydelse på Sampension KP Livsforsikrings investeringspolitik, henset til, at pensionskassens havde en ejerandel på 3 % af Sampension Administrationsselskab.

Mette Carstad bemærkede, at 3 % ejerskab ikke i sig selv gav nogen magt ved en afstemning, men mulighed for indflydelse, hvis man havde gode argumenter.

Dirigenten præciserede, at pensionskassen ejede 3 % af Sampension Administrationsselskab og ikke af Sampension KP Livsforsikring.

Mette Carstad fremhævede, at det var positivt, at der var etableret et fælles udvalg for ansvarlige investeringer med repræsentanter fra både Arkitekternes Pensionskasse, Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger samt Sampension KP Livsforsikring. Mette Carstad henviste til Lilian Jensens spørgsmål vedrørende klimamålene for COP21 og bemærkede, at processen for dette ville indgå i drøftelserne i udvalget for ansvarlige investeringer.

Mette Carstad oplyste, at de tre pensionsselskaber, bl.a. på baggrund af opfordringer fra pensionskassens medlemmer, havde besluttet at udarbejde en ESG-rapport.

Lilian Jensen bemærkede, at Magistrenes Pensionskasse havde besluttet at afvikle pensionskassens investeringer inden for kul, olie og tjæresand frem mod 2020.

Hanne Schmidt bemærkede, at hun var imod spekulation i ejendomme, idet det bevirkede, at folk med mindre indtægt ikke havde mulighed for at bo i de større byer.

Hanne Schmidt henviste til, at formanden i bestyrelsens beretning havde oplyst, at pensionskassen havde investeret i skov og fremhævede, at der ikke var CO₂-besparelser i forbindelse med biobrændsel. Hanne Schmidt bad i den forbindelse om en uddybning af investeringerne i råvarer og skov.

Henrik Olejasz Larsen bemærkede, at pensionskassen alene investerede indirekte i ejendomme, herunder primært udenlandske ejendomme, hvorfor der var en beskeden påvirkning af udbuddet af ejendomme, som følge heraf. Sampension KP Livsforsikring havde investeret i en del danske ejendomme, bl.a. i en stor portefølje af ejendomme, som var under huslejeregulering, og som derfor havde et stort udbud af lejligheder til forholdsvis rimelige priser.

Henrik Olejasz Larsen oplyste, at pensionskassen endnu alene i et beskedent omfang havde investeret i skov. Den investeringsmæssige baggrund for at investere i skov var, at det var en aktivtype, som passede godt i forhold til pensionsinvesteringer, idet det var langsigtet og havde en god beskyttelse mod inflation. Henrik Olejasz Larsen redegjorde herefter nærmere for muligheden for at investere bæredygtigt i skov ved at binde CO₂.

Henrik Olejasz Larsen oplyste, at der primært blev investeret i skov til tømmerformål og ikke brændsel.

Jørgen Munch bemærkede, at der var en uoverensstemmelse mellem bestyrelsens beretning og ESG-rapporten vedrørende Exxon-Mobil.

Henrik Olejasz Larsen præciserede, at henvisningen i ESG-rapporten vedrørte den skriftlige dialog med ExxonMobil, mens henvisningen i bestyrelsens beretning relaterede sig til samarbejdet, som havde ført til stemmeafgivelsen på selskabets generalforsamling.

Jørgen Munch henstillede til, at man overvejede mulighederne for øgede investeringer i ejendomme, da han mente, at pensionskassens medlemmer havde særlige kompetencer inden for dette område.

Jørgen Munch bad om en redegørelse for baggrunden for, at ÅOP i pensionskassen var 0,51 %, mens hans personlige ÅOP var 0,78 %.

Jørgen Munch henviste til årsrapporten for 2017 og bemærkede, at det positive resultat i lighed med tidligere år blev brugt til konsolidering. Jørgen Munch fremhævede i den forbindelse, at han generelt var positiv over for konsolidering, og at han i et vist omfang fandt dette nødvendigt, men bad om, at der var fokus på generationsbalance, så pensionerne for de nuværende pensionister ikke blev holdt nede, mens de yngre generationer konsoliderede sig.

Steen Ragn henviste til Jørgen Munchs to sidste spørgsmål og bemærkede, at ÅOP var årlige omkostninger i procent, hvilket for alle medlemmer dækkede summen af investerings- og forsikringsomkostningerne. Investeringsomkostningerne blev beregnet som en andel af de enkelte medlemmers depoter. Således havde alle medlemmer samme ÅOP i forbindelse med investeringsomkostningerne. Derimod betalte medlemmerne et årligt gebyr for at være medlem, hvilket var en andel af det enkelte medlems indbetaling. Således ville medlemmernes ÅOP blive højere, des større indbetalingerne var.

Steen Ragn fremhævede, at ÅOP på 0,78 % var lavt for en mindre pensionskasse og udtrykte, at der i forbindelse med samarbejdet med Sampension Administrationsselskab var opnået en meget billig administration af pensionskassens midler.

Steen Ragn bemærkede, at pensionskassen i 2008 havde tabt 20 % af formuen. Dertil kom en depotrente på 5 %, hvorefter 25 % af kapitalen var gået ud af pensionskassen. Man havde brugt de efterfølgende års overskud til at genopbygge pensionskassens kapital.

Steen Ragn redegjorde nærmere for udviklingen i perioden 2008-2017 og oplyste, at der i øjeblikket var en beregningsrente på 3,75 %, hvilket betød, at det alene var afkast ud over dette, der ville give anledning til stigninger i de nuværende pensionsudbetalinger.

Steen Ragn bemærkede, at der alene var en beskeden buffer i overskudsformuen ud over det, der allerede blev udbetalt til pensioner og tillægspensioner.

På den baggrund konkluderede Steen Ragn, at de nuværende pensionister ikke blev forfordelt til gavn for de yngre generationer, mens de yngre generationer ikke havde grund til bekymring over, at der ikke skulle være tilstrækkelige midler til deres alderdom.

Bent Hindrup anfægtede argumentet om, at der ikke ville opnås noget ved at trække sig fra sort energi, idet kinesiske investorer var villige til at investere i selskaberne. Bent Hindrup henviste i

den forbindelse til, at pensionskassen ikke investerede i atomkraft, selvom kineserne var meget villige til at investere i dette.

Bent Hindrup henstillede til, at man overvejede at investere i vedvarende energi for at imødekomme den globale omstilling.

Bent Hindrup bad formanden redegøre for, om målet med aktivt ejerskab var at få olieselskaberne til at holde op med at udvinde olie.

Formand Mette Carstad henviste til Ørsted, som havde overgået til at have fokus på investeringer i vedvarende energi og bekræftede, at det langsigtede mål var at overholde målene fastsat i COP21.

På foranledning af Lene Jensen præciserede Hasse Jørgensen, at aktivt ejerskab blev anvendt for samtlige selskaber. Frasalg kunne ske som led i processen, men der var således ikke forskel på den metode og kriterier, der blev anvendt på selskaberne.

Rie Øhlenschläger bemærkede, at alle, herunder bestyrelsen, var enige i at få stoppet udvindingen af fossile brændsler. Bestyrelsen havde i den forbindelse besluttet at gå i dialog med selskaberne.

Rie Øhlenschläger oplyste, at udvalget for ansvarlige investeringer blandt andet ville have fokus på at drøfte processen og rammerne for dialogen med selskaberne.

Rie Øhlenschläger bemærkede, at bestyrelsens arbejde med ansvarlige investeringer blev opfattet positivt i forhold til at sikre, at medlemmernes pensionsopsparinger generelt blev anbragt fornuftigt.

Lene Nielsen henviste til, at der på tidligere generalforsamlinger i pensionskassen havde været en massiv tilkendegivelse af, at medlemmerne ønskede, at der var en seriøs politik på miljøområdet, og at man ikke ønskede at investere i sort energi.

Ole Bjørn udtrykte stor tilfredshed med ESG-rapporten og resultatet i årsrapporten.

Ole Bjørn henstillede til, at der fortsat var fokus på ikke at handle med israelske selskaber i Gazastriben.

Ole Bjørn henviste til, at det af ESG-rapporten fremgik, at Cayman Islands og Guernsey samlet udgjorde 20 % af fondsinvesteringerne i Sampension og bemærkede, at Cayman Islands havde nogle skatteforhold, som man kunne diskutere, om var i overensstemmelse med strategien for ansvarlige investeringer.

Henrik Olejasz Larsen bemærkede, at EU havde haft en proces med en række lande, som ikke havde været transparente omkring skatteforhold. Der var en liste over skattelylande, dvs. lande, hvor det ikke havde været muligt at opnå en tilstrækkelig grad af transparens.

Henrik Olejasz Larsen oplyste, at investeringer bl.a. blev samlet på Cayman Islands med henblik på at kunne investere i juridiske enheder, som ikke blev beskattet eller beskattet meget lavt. Beskatningen ville ske, hvor der var økonomisk aktivitet, samt hvor den endelige investor var hjemmehørende. Hvis der var investorer i flere lande, betød det, at beskatningen ville ske dels efter lo-

kale regler, og dels hvor investorerne placeret. Formålet med politikken på området var at opnå en høj grad af skattetransparens, så myndighederne i Europa kunne kontrollere, om der var sket korrekt beskatning.

Henrik Olejasz Larsen bemærkede, at undersøgelser om skatteunddragelse var en del af due-diligenceprocessen i forbindelse med investeringer.

Henrik Olejasz Larsen fremhævede, at man ofte investerede sammen med investorer fra andre dele af verden, hvilket var baggrunden for set-up'et.

På foranledning af Ole Bjørn bemærkede Henrik Olejasz Larsen, at der for netop var sket en ændring i de tre pensionsvirksomheders investeringspolitikker. Der var nu en eksplicit henvisning til OECD's retningslinjer for multinationale selskaber og deres anbefalinger til institutionelle investorer. Det var som udgangspunkt ikke muligt at frasige sig et ansvar for en samlet vurdering af virksomhedernes aktiviteter, herunder underleverandørernes, påvirkning af lokalsamfund mv. I OECD's retningslinjer for multinationale selskaber var der eksplicit nævnt et tema om at stille teknologier til rådighed for mindre udviklede områder i verden med henblik på, at disse kunne få adgang til teknologiske fremskridt, også på medicinområdet.

Dirigenten konstaterede, at der ikke var flere spørgsmål til bestyrelsens beretning og årsrapporten for 2017. Dirigenten konkluderede, at bestyrelsens beretning var taget til **efterretning** af generalforsamling.

Dirigenten oplyste, at årsrapporten var påført en blank påtegning, hvilket betød, at den var uden forbehold eller bemærkninger. Generalforsamlingen **godkendte** herefter årsrapporten for 2017.

4. Forslag fra bestyrelsen

4.a. Forelæggelse og godkendelse af lønpolitik

Dirigenten bemærkede, at punktet vedrørte forelæggelse og godkendelse af pensionskassens lønpolitik og gav herefter ordet til formand Mette Carstad.

Formanden henviste til det fremsendte materiale og bemærkede, at politikken var en fælles lønpolitik gældende for forsikringsadministrationsfællesskabets finansielle virksomheder, der bestod af Sampension KP Livsforsikring, Arkitekternes Pensionskasse og Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger. Virksomhederne blev administreret af Sampension Administrationsselskab, hvor alle medarbejdere var ansat.

Formanden oplyste, at lønpolitikken omfattede alle ansatte i forsikringsadministrationsfællesskabet, hvor det gennem en administrationsaftale blev sikret, at Sampension Administrationsselskab også overholdt lønpolitikken.

Formanden bemærkede, at lønpolitikens indhold var gennemgået og revideret i lyset af gældende lovgivning samt virksomhedernes forhold i øvrigt. Efter gennemgangen var en række personer identificeret som væsentlige risikotagere, herunder investeringsdirektøren, økonomidirektøren,

den ansvarshavende aktuar, den interne revisionschef, afdelingschefen for aktuariet, afdelingschefen for risikostyring samt den ansvarlige for compliancefunktionen.

Formanden oplyste, at der herudover var der identificeret en række ansatte, der arbejdede i kontrolfunktioner, som ikke var væsentlige risikotagere, men omfattet af særlige krav i forhold til tildeling af variabel løn.

Formanden fremhævede, at det i politikken var præciseret, at bestyrelserne i Arkitekternes Pensionskasse og Pensionskassen for Jordbrugsakademikere & Dyr læger alene blev aflønnet med et fast vederlag. Der var herudover alene tale om mindre præciseringer i selve politikken.

Formanden oplyste, at bestyrelsen havde godkendt den ajourførte lønpolitik på bestyrelsesmødet den 7. marts 2018. Lønpolitikken blev indstillet til generalforsamlingens godkendelse og ville i – såfremt den blev godkendt – blive offentliggjort på pensionskassens hjemmeside.

Dirigenten bemærkede, at lønpolitikken havde været tilgængelig for medlemmerne forud for generalforsamlingen og åbnede herefter for debat. Dirigenten konstaterede, at der ikke spørgsmål eller bemærkninger til lønpolitikken.

Dirigenten oplyste, at der var 71 stemmer repræsenteret på generalforsamlingen, hvoraf de 31 var fysisk til stede på generalforsamlingen, mens de øvrige var repræsenteret ved fuldmagt. Dirigenten oplyste endvidere, at lønpolitikken skulle godkendes med simpelt flertal af de stemmer, som blev afgivet.

På baggrund af afstemningen konkluderede dirigenten, at lønpolitikken var **godkendt**.

5. Forslag fra medlemmer

Dirigenten oplyste, at der ikke inden for anmeldelsesfristen var modtaget forslag fra medlemmer af pensionskassen.

6. Valg til bestyrelse

Dirigenten bemærkede, at punktet vedrørte valg til bestyrelsen og gav herefter ordet til formand Mette Carstad.

Formanden bemærkede, at bestyrelsen bestod af 7 personer, som var henholdsvis valgt på generalforsamlingen, henholdsvis udpeget af de faglige organisationer.

Formanden oplyste, at et af de valgte medlemmer, Søren Kaare-Andersen, var et særligt revisions- og regnskabskyndigt medlem.

Formanden fremhævede, at Søren Kaare-Andersen var på valg i år og indstillet af bestyrelsen til genvalg for en ny treårig periode. Endvidere var næstformand Cecilie Therese Hansen på valg. Bestyrelsen opstillede Cecilie Therese Hansen til genvalg.

Dirigenten bemærkede, at der ikke var andre medlemmer, der havde meddelt kandidatur til det ledige mandat i bestyrelsen og henviste til præsentationerne af de enkelte kandidater i det udsendte materiale.

Dirigenten åbnede herefter for debat.

Jørgen Munch bad om en uddybning af Søren Kaare-Andersens kvalifikationer og henviste til, at Søren Kaare-Andersen havde været direktør i Roskilde Bank, hvilket i hans optik ikke var ubetinget positivt. Endvidere henviste Jørgen Munch til præsentationen af Cecilie Therese Hansen i det udsendte materiale og bad om en præcisering af baggrunden for det anførte om "højere grad af bæredygtighed".

Dirigenten gav herefter ordet til Søren Kaare-Andersen, som takkede for spørgsmålet og bemærkede, at han de seneste 40 år havde beskæftiget sig med aflæggelse af regnskaber, herunder havde Søren Kaare-Andersen været formand for børsmæglerforeningen, som havde vurderet de aflagte regnskaber.

Søren Kaare-Andersen oplyste endvidere, at han var formand for den rådgivende komité på Københavns Fondsbørs, som udarbejdede regelsættet for fondsbørsen. Derudover havde Søren Kaare-Andersen selv aflagt børsregnskaber i syv-otte år. På den baggrund var det Søren Kaare-Andersens opfattelse, at han havde et godt kendskab til og erfaring med regnskabs- og risikoreglerne.

Søren Kaare-Andersen bemærkede, at han var startet som direktør i Roskilde Bank den 1. juni 2007 og havde lukket banken i 2008, hvorefter han i nogle år havde arbejdet for Nationalbanken, Finansiell Stabilitet og Finanstilsynet, herunder i forbindelse med afviklingen af Roskilde Bank samt redningspakker til andre banker.

Søren Kaare-Andersen oplyste, at han efterfølgende var blevet direktør i Bikuben Fonden.

Søren Kaare-Andersen fremhævede, at han ikke havde været involveret i retssagen vedrørende Roskilde Bank, og at han ifølge en analyse foretaget af Jyllands Posten var kommet pletfri ud af sagen.

Dirigenten takkede for præsentationen og gav herefter ordet til Cecilie Therese Hansen.

Cecilie Therese Hansen fremhævede, at hun, ligesom den øvrige del af bestyrelsen, gik ind for aktivt ejerskab, herunder udviklingen af de mest effektive processer og metoder.

Cecilie Therese Hansen bemærkede endvidere, at bæredygtighed var hendes mål.

Dirigenten konstaterede, at Cecilie Therese Hansen var den eneste, der stillede op til den medlemsvalgte post i bestyrelsen og derfor var **genvalgt** i overensstemmelse med vedtægterne.

Dirigenten henviste til valget til posten som det særligt sagkyndige bestyrelsesmedlem og bemærkede, at generalforsamlingen skulle godkende og vælge Søren Kaare-Andersen.

Dirigenten oplyste, at der var tale om en simpel flertalsbeslutning og konkluderede på baggrund af afstemningen, at Søren Kaare-Andersen var **valgt** som det særligt sagkyndige bestyrelsesmedlem.

7. Valg af revision

Dirigenten henviste til det fremsendte materiale og bemærkede, at bestyrelsen indstillede genvalg af PricewaterhouseCoopers Statsautoriseret Revisionspartnerselskab.

På foranledning af Ole Bjørn bekræftede Christian F. Jakobsen, at regnskabet var aflagt af ledelsen. Ekstern revision havde gennemgået og revideret regnskabet. Christian F. Jakobsen henviste til årsrapportens blanke påtegning og bemærkede, at påtegningen, som følge af nye EU-regler, var blevet længere, herunder var forhold som revisionen anså som væsentlige beskrevet. Christian F. Jakobsen oplyste i den forbindelse, at måling af pensionshensættelserne og unoterede investeringsaktiver var fremhævet i påtegningen.

Christian F. Jakobsen fremhævede, at revisionen overordnet havde konkluderet, at der på baggrund af revisionsprotokollatet og drøftelserne med bestyrelsen, ikke var bemærkninger til årsrapporten. Christian F. Jakobsen bemærkede i den forbindelse, at der havde været en god dialog mellem intern revision og revisions- & risikoudvalget.

Generalforsamlingen **genvalgte** PricewaterhouseCoopers Statsautoriseret Revisionspartnerselskab som revisionsselskab.

8. Eventuelt

Dirigenten åbnede for debat.

Bent Hindrup bad bestyrelsen om, til næste generalforsamling, at undersøge muligheden for at investere i vedvarende energi.

Lilian Jensen udtrykte opbakning til forslaget om at undersøge muligheden for investering i vedvarende energi og bad om, at generalforsamlingen fremadrettet ville modtage ESG-rapporten i bedre tid forud for generalforsamlingen.

Ronnie Enström bad om en uddybning af baggrunden for, hvorfor man som pensionist ikke længere havde en ulykkesforsikring i pensionskassen.

Steen Ragn oplyste, at samtlige af pensionskassens medlemmer var omfattet af en gruppelivs- og ulykkesforsikringspakke. Der blev betalt en fast præmie uanset alder. Forsikringen udløb dog, når de sikrede havde nået en bestemt alder, uanset om man var aktiv på arbejdsmarkedet eller gået på pension. Tidspunktet for forsikringens udløb afhang af, om der var tale om invalidesum, kritisk sygdom, dødsfaldssum eller ulykkessum.

Steen Ragn oplyste, at bestyrelsen én gang årligt skulle gennemgå forsikringsbetingelserne. Man kunne i den forbindelse overveje, om der et behov for yderligere dækninger på området.

I forlængelse heraf bemærkede Ole Bjørn, at det ikke var muligt at nedspare i sit hus, når man først var gået på pension.

Hanne Schmidt henstillede til, at bestyrelsen overvejede muligheden for, at pensionskassen kunne investere i almennyttige boligbyggerier og dermed støtte op om den almene sektor.

Søren Kaare-Andersen oplyste, at almennyttige boliger var omfattet af en særlovgivning, som bl.a. betød, at pensionskasser ikke havde mulighed for selvstændigt at investere i disse. Søren Kaare-Andersen redegjorde i den forbindelse for andre typer investeringer, hvor man sammen med andre investorer kunne opføre bygninger, hvoraf dele af disse var almennyttige og andre dele pensionskassejet.

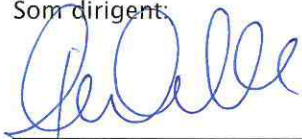
Dirigenten konstaterede, at der ikke var yderligere bemærkninger eller spørgsmål og afsluttede debatten under dagsordenens sidste punkt, hvorefter hun gav ordet til formanden for en afsluttende bemærkning.

Formanden takkede dirigenten for en god ledelse af generalforsamlingen og bekræftede, at bestyrelsen ville arbejde videre med de mange gode forslag og overvejelser, der var fremkommet på generalforsamlingen.

Generalforsamlingen hævet kl. 19.20.

Den 10. april 2018

Som dirigent:

Tina Øster Larsen